

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
QARSHI MUHANDISLIK-IQTISODIYOT INSTITUTI

Ro'yxatga olindi

№ 149
"24" 28 2022 y.



"MEHNAT MUHOFAZASI VA TEXNIKA XAVFSIZLIGI "FANINING
SILLABUSI

Bilim sohasi:	600000	-	Xizmatlar sohasi
Ta'lim sohasi:	640000	-	Hayotiy faoliyat xavfsizligi
Ta'lim yo'nalishi:	5640200	-	Mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi

"Mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi" fani bo'yicha 5640200 - "Mehnatni muhofazasi va texnika xavfsizligi" ta'lim yo'nalishi uchun soatlar taqsimoti

Umumiy o'quv soati	420 soat
Shu jumladan:	180
Ma'ruza	75soat
Amaliy	45 soat
Semenar	60soat
Mustaqil ta'lim	240 soat

Qarshi-2022

Fanning sillabusi Qashli maxandislik iqtisodiyot instituti Uslubiy Kengashining 2022-yil 30 iyundagi 11- sonli qarori bilan tasdiqlangan fan dasturiga muvofiq ishlab chiqildi.

Tuzuvchilar : I.N Choriyev- QarMII "Ekologiya va mehnat muhofazasi" kafedrasi asistent o'qituvchisi.

Fanning sillabusi "Ekologiya va mehnat muhofazasi" kafedrasi yig'ilishida (bayon № 1, 26.06.2022 y.), Geologiya va konchilik ishi fakulteti Uslubiy komissiyasida (bayon № 1, 21.06.2022 y.) va Institut Uslubiy kengashida (bayon № 1, 29.01.2022 y.) muhokama etilgan va o'quv jarayonida foydalanishga tavsiya qilingan.

O'quv-uslubiy boshqarma boshlig'i: SH. Tirdiyev
Fakultet uslubiy komissiyasi raisi: M. G'ofirov
"Ekologiya va mehnat muhofazasi" kafedra mudiri: R. A. Eshonqulov

"Mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi" fani sillabusi

Fan (modul) kodi	O'quv yili	Semestr	ECTS krediti
MMTX3720	2022-2023	5-6	8-5
Fan (modul) turi	Ta'lim tili		Hafialik dars soati
Ixtisoslik	o'zbek		8-5
Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim	Jami yuklama
"Mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi"	180	240	420

O'qituvchi haqida ma'lumot

Kafedra nomi	Ekologiya va mehnat muhofazasi		
O'qituvchilar	F.I.Sh.	Telefon nomeri	e-mail
Ma'ruzachi	CHoriyev Islom Normuminovich	+998909964246	Cislom23@mail.ru
Seminar	CHoriyev Islom Normuminovich	+998909964246	Cislom23@mail.ru

O'zbekistonda olib borilayotgan ishohotlardan asosiy maqsad, yurtimizda sog'lom va barkamol, bilimli, yuksak ma'naviy-atli o'qiy fazilatlarga ega bo'lgan avlodni shakllantirishdan iboratdir.

Insomiyat sivilizatsiyasi san'ot xavfsizligini ta'minlash, zararli nurlardan himoyalash muammosini hal etish - odamlarni me'yoriy sharoitda faoliyat olib borishi, uni o'rab turgan atrof muhitidagi xavfli va zararli omillardan himoya qilish bugungi kunda asosiy muammolardan bir bo'lib qolmoqda.

Ishtab chiqarish obeklardagi barcha sonalardagi ishlayotgan zamomaviy mutaxassislar xavfsizlikni ta'minlash maqsadida, atrof muhitda bo'layotgan salbiy o'zgarishlarni anglash, tushinish, oldini olish va ularning oqibatlarini bartaraf etishga qaratilgan qabul qilish uchun yelarlari darajasida bilim saviyasiga ega bo'lishi lozim. Aynan ushbu bilimni «Sanoat va radiatsiya xavfsizligi» fani o'rganadi.

Ushbu «Sanoat va radiatsiya xavfsizligi» fan sillobusi davlat ta'lim standartlari va mamluviy dastur asosida tuzilib, "Meihat muxofazasi va texnika xavfsizligi" ta'lim yo'nalishi talabalari mo'ljallangan. Unda fanning maqsadi va vazifalari talabalar bilim va o'rikmasiga bo'lgan talablar, mas'uliyatlarining mavzusi va qisqacha mazmuni, analizi va laboratoriya mash'votlari uchun zarur texnik vositalar mustaqil ish bo'yicha ko'rsatmalar va tavsiya etilgan adabiyotlar nuyxati keltirilgan.

Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarga mehnat jarayonini tashkili qilishning huquqiy ta'minoti, ish beruvchi va xodim o'rtasidagi munosabatlarning tartibga solinishi, mehnat qonunchiligida ko'zda tutilgan boshqa normalar me'yoriylarni nazariy va amaliy jihatdan yondashilib amalga oshirish o'rgatishdan iborat.

nazariy va amaliy jihatdan yondashilib amalga oshirilish o'rgatishdan iborat.

Fanning vazifasi - nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar hamda yonish jarayonining xavfliligini tahlil qilish, jarayonning termodynamik va ekzotermik omillarini aniqlash, qurilish konstruksiyalarini o'ziga bardoshlilikini, materiallarni yonmaydigan toifaga o'tqazish, yonish jarayonining turli omillari - o'z-o'zidan alangalanish, chiqqan harorati, yonish, kislota tanqisligi va boshqalarni aniqlash, kuygan va talafot olgan insonlarga birlamchi tibbiy yordam ko'rsatish va boshqa muhim vazifalarni bajara oladigan kasbiy malakaga ega insonni taybiyalashga qaratilgan.

Samoa korxonalarida sodir bo'lgan avariya va xalokalar hamda radiatsiyaviy ifloslanish avariya sodir bo'lganda muxtofiazzalanish metodlarini, dezakktivsiya o'lkazish usullarini, to'g'ri xatni - xarakat kilishni o'rgatishdir. Ushbu maqsadga erishish uchun fan talabalari nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar, iqtisodiy xodisa va jarayonlarga uslubiy yondashuv xamda ilmiy dunyokarashni shakllantirish vazifalarini bajaradi. Fan buyicha talabalarning bilim, ko'nikma va malakalariga quyidalar:

talaba - mehnat muhojirasi va texnika xavfsizligi ta'minlash prinsiplari, uslublari va vositalarini taxlid qilish, faoliyatining radiatsiyaviy xavfsiz sharoitlarini ta'minlash to'g'risida

taxavvurga ega bulishi - mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi buyicha asosiy meyorli-huquqiy xujjatlarni, ishlab chikarishdagi nurlanish mahbalarining turlarini, nurlanish olish xodissasining yuzaga kelishining oldini olish usullarini *bulishi* va *ularidan foydalana olishi* - talaba radiatsiyaviy xavfsizlik sharoitini ta'minlovchi jamoa va shaxs ximoya qilish vositalarini ishlatish, nurlanish olganlarga tibbiy yordam ko'rsatish, radiatsiyaviy avariyalarda insonlar va moddiy boyliklarni saqlash va qutqarish vositalarini ishlatish bo'yicha ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak.

"Mehnat Muhofazasi Va Texnika Xavfsizligi" fani "Hayot faoliyati xavfsizligi", "Mehnat muhofazasi", "Pizika", "Tilmiya", "Atrof muhit himoyasi va ekologiya", "Pavquddoda vaziyatida bir nechta omillar bilan bog'lanadi va o'zaro ta'sirga bo'lad. Lekin, Inson o'z faoliyatida har necha omillar bilan bog'lanadi va o'zaro ta'sirga bo'lad. Lekin, insoniyatning XX asr sivilizatsiyasida radiatsion nurlar alohida o'rin tutadi. Chunki bu yangi soha bo'lib iqtisodiyot, tarmoq, ining barcha sohasida ishlatilmoqda. Shu bilan birga uning inson hayot faoliyati davridagi umumlashgan xavfli va zararli omillari o'tib bormoqda.

Mehnat muhofazasi. Va Texnika Xavfsizligi fanini o'rganish natajati texnositetlarda xavflar tug'ilganda, balki ishlab chiqarish jarayonida ishlovchilarni nurlanish kasalligidan kasallatigiga chalinishlarini qisqartirish, baxtsiz hodisalar oldini olish, shuningdek, Biositetlarda (atrof-muhitda) yuz beradigan nurlatish ta'sirida insonlar o'limi va moddiy zararlari miqyosini kamaytirish imkonini beradi.

Yo'nalishning o'ziga xos xususiyatdini dasturminiter faol usullarda o'zlashtirishni taqazo qiladi. Bunda asosiy tiboranditoriya mashg'ulotlarda va mustaqil tayyorqalikda o'zlashtiriladigan chuqurashitiriladigan nazariy bilimlarga hamda obyektiv jaryonlar va hodisalarga nisbatan dunyo qarashni shakllantirishda ma'ruza mashg'ulotlarga katta o'rin ajratiladi.

Mustaqil tayyorgarlik jaryonida talaba adabiyotlar, internet materiallari va me'yoriy hujjatlar bilan ishlashni uddalashni namoyon qilishi, auditoriya mas'g'ulotlar paytida qabul qilingan ma'lumotlarni mustohada qilish qobiliyatini ko'rsatishi zarur.

Dastur talabalar bilimini reyting-nazoratidan foydalanadigan o'quv jarayonini tashkil qilishning yangi tamoyillari asosida amalga oshadi.

Fanni o'zlashtirishda masofadan o'qitish, darslik, o'quv qo'llamalar va ma'ruzalar mahallaning elektron versiyalaridan, ma'ruzalar o'qish, elektron plakatlilar va internet tarmog'idan foydalaniladi.

"Sanoat va radiatsiya xavfsizligi" fanini o'qish jarayonida quyidagi asosiy konseptual yondashuvlardan foydalaniladi:

Slaxsaga yo'nalitirgan ta'lim-bu ta'lim o'z mohiyatiga ko'ra ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilarini to'laqonli rivojlantirishlarini ko'zda tutadi.

Tizimni yondashuv-ta'lim texnologiyasi tizimining barcha belgilarini o'zida mujassam yelmog'i lozim: jaryonning manfiyiligi, uning barcha bo'g'inlarini o'zaro to'g'ri bog'langanligi, yaxlitligi.

Faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv-shaxsning jarayoni sifatlarini shakllantirishga, ta'lim oluvchining faoliyatini aktivlashtirish va intensivlashtirish, o'quv jarayonida uning barcha qobiliyati va imkoniyatlari, tashabbuskorligini ochishga yo'naltirilgan ta'limni ifodalaydi.

Dialogik yondashuv-bu yondashuv o'quv munosabatlarini yaratish zaruriyatini bildiradi. Uning natijasida shaxsning o'z-o'zini faollashtirishi va o'z-o'zini ko'rsata olishi kabi ijodiy faoliyati kuchayadi.

Hamkorlikdagi ta'limni tashkil etish-demokratik, tenglik, ta'lim beruvchi va ta'lim oluvchi faoliyat mazmunini shakllantirishda va erishilgan natijalarni baholashda birgalikda ishlashni joriy etishga e'tiborni qaratish zarurligini bildiradi.

Muammoli ta'lim-ta'lim mazmunini muammoli tarzda taqdim qilish usuli ta'lim oluvchi faoliyatini aktivlashtiradi.

Axborotni taqdim qilishning zamonaviy vosila va usullarini qo'llash-yangi kompyuter va axborot texnologiyalarini o'quv jarayoniga tatbiq etish.

O'qitishning usullari va texnikasi-ma'ruza (kirish, mavzuga oid, vizuallashtirish), muammoli ta'lim, keys-stadi, pinbord, paradoks va loyihalash usullari, amaliy ishlar.

O'qitishni tashkil etish shakllari- dialog, polilog, mulqot hamkorlik va o'zaro o'rganishga asoslangan frontal, kollektiv va guruh.

O'qitish vositalari- o'qitishning an'anaviy shakllari (darslik, ma'ruza) bilan bir qatorda - kompyuter va axborot texnologiyalari.

Monitoring va *baholash*-o'quv mashg'ulotida va butun kurs davomida o'qitishning natijalarini rejalari tarzda kuzatib boriladi. Kurs oxirida test topshiriqlari yoki yozma ish variantlari yordamida tinglovchilarning bilimlari baholanadi.

II. "SANOAT VA RADIATSIV XAVFSIZLIGI" FANIDAGI MASHG'ULOTLARNING MAVZULAR VA SOATLAR BO'YICHA TAQSIMLANISHI

2.1. Ma'ruzalarni 5-Semestr soatlar bo'yicha taqsimlanishi

№	Mavzular	Soat
	1-modul. "Mehnat muhofazasi" fanining maqsadi, vazifalari, tushunchalari va ta'riflari.	
1	1-mavzu. "Mehnat muhofazasi" fanining mazmuni, maqsadi, vazifalari.	2
2	2-mavzu. O'zbekiston Respublikasida mehnat muhofazasi ishlarining hozirgi holati va istiqboli.	2
3	3-mavzu. Mehnat bozori va aholi bandligi.	2
4	4-mavzu. "Inson - mashina - ishlab chiqarish" tizimi, uning xususiyatlari.	2

5	5-mavzu. Mehnat jarayoni sharoitini shakllantiruvchi omillar	2
6	6-mavzu. Og'irlik va zararli bo'yicha ish kategoriyalari.	2
7	7-mavzu. Mehnat muhofazasida shaxsiy kompetensiyalar.	2
	2-modul. Mehnat muhofazasining huquqiy - me'yoriy asoslari	
8	8-mavzu. "Mehnatni muhofaza qilish to'g'risidagi" O'zbekiston Respublikasi qonunining ahamiyati.	2
9	8-mavzu. "Mehnatni muhofaza qilish to'g'risidagi" O'zbekiston Respublikasi qonunining ahamiyati.	2
10	9-mavzu. O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksining ahamiyati.	2
11	10-mavzu. Xodimlarning asosiy lavozimlari va ishchilar kasblari klassifikatori.	2
12	11-mavzu. Mehnatni muhofaza qilish sohasidagi davlat siyosati.	2
13	12-mavzu. Mehnatni muhofaza qilishni davlatning iqtisodiy va ijtimoiy sohalaridagi siyosati bilan muvofiqlashtirish.	2
14	13-mavzu. Mehnatni muhofaza qilishga oid xalqaro hamkorlik va xorij tajribalari.	2
	14-mavzu. Mehnatni muhofaza qilishning huquqiy-me'yoriy asosini tashkil qiluvchi hujjatlar tizimi.	
15		
16	15-mavzu. Mehnat intizomi tushunchasi va uni ta'minlash usullari. Mehnat nizolari.	2
15	16-mavzu. Xodim va ish beruvchining mehnat muhofazasiga oid majburiyatlari.	2
17	17-mavzu. Ishlovchilarning ishlash va dam olish vaqti turlari, ularni me'yoriylash.	2
18	18-mavzu. Ishlovchilarga oid tibbiy ko'riklarni tashkil qilish tartibi.	2
19	19-mavzu. Mehnatni muhofaza qilish sohasida nazorat tashkilotlari.	2
20	20-mavzu. Mehnatni muhofaza qilish qoidalarini buzganlik uchun javabgarlik.	2

3-modul. Ishlab chiqarish sanitariyasi va gigienasi.	
21-mavzu. Ishlab chiqarish jarayonlarida zararli omillar va ulardan himoyalash tadbirlari.	2
21	
22-mavzu. Ishlab chiqarishda zararli moddalar va ulardan himoyalash usullari.	2
23-mavzu. Ishlab chiqarishda shovqinning yuzaga kelish sabablari va manbalari.	1
JAMI	45
Ma'ruzalar 6- Semestr soatlar bo'yicha taqsimlanishi	
1-mavzu. Ishlab chiqarishda zararli nurlanishlar.	2
4-modul. Mehnat muhofazasining tashkiliy asoslari	
2-mavzu. Korxonalarda mehnat muhofazasi bo'yicha ishlarni tashkil qilish.	2
3-mavzu. mehnatni muhofaza qilish qoidalarini ishlab chiqish tartibi.	2
4-mavzu. Ijtimoiy soha hodimlarining mehnatini muhofaza qilish qoidalar.	2
5-mavzu. Ta'lim sohasi hodimlarining mehnatini muhofaza qilish qoidalar.	2
6-mavzu. Ish joylarini mehnat sharoitlari bo'yicha atestasiyadan o'tkazish tartibi.	2
7-mavzu. Mehnat muhofazasi qoidalar va talablarga o'qitish tizimi.	2
8-mavzu. Ishlab chiqarishda jarohatlanishlar, kasb kasallanishlari va ularning yuzaga kelish sabablari.	2
9-mavzu. Xodimlarni jarohatlanishlar va kasb kasallanishlaridan sug'urtalashning huquqiy-me'yoriy asoslari.	2

10-mavzu. Ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalarni tekshirish va hisobga olish tartibi.	2
11-mavzu. O'quv muassasalarida baxtsiz hodisalarni tekshirish va hisobga olish tartibi.	2
12-mavzu. Mehnat muhofazasida jamoa shartnomalari.	2
5-modul. Texnika xavfsizligi	
13-mavzu. Texnika xavfsizligi, uning maqsadi, vazifasi va ahamiyati.	2
14-mavzu. Texnologik jarayonlar xavfsizligi.	2
15-mavzu. Texnologik reglamentlarni ishlab chiqish qoidalar.	2
Jami	30

Ma'ruza mashg'ulotlari multimediya qurilmalar bilan jixozlangan auditoriada akadem guruhlar bilan o'tiladi. O'qitiladigan ta'lim texnologiyalari- aqiliy hujum, bhis-so'rov, tahlil qilish, "ko'rgazmali ma'ruza", "subbat", "bahs-munozara", "tushunchalar tahlili", "tarmoqlar", "kichik guruhlarda ishlash", baig skelet, BBB jadvali (Bitaman, bilishni xohlayman, bilib oldim).

IV. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Ushbu o'quv fani bo'yicha talabalarni amaliy mashg'ulotlarni ma'ruzalar matni va tavsiya etilgan adabiyotlar hamda davriy jurnallar, internet materiallari bilan ishlashni, standart va malaka talablariga mos ravishda bajarishni o'z ichiga oladi.

Amaliy mashg'ulotlar davomida talabalar ishlab chiqarish korxonalarining mehnat muhofazasi bo'limlari tomonidan yuritiladigan me'yoriy hujar bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantiradilar.

Amaliy mashg'ulotlari 5-Semestr

1	Mehnat muhofazasini ta'minlovchi me'yoriy hujjatlarni o'rganish.	2
2	Mehnat muhofazasi bo'limlari faoliyatini va hujjatlarni yuritishni o'rganish.	2
3	Mehnat muhofazasi tadbirlarining ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligini hisoblash.	2
4	Xavfsizlik texnikasi bo'yicha yo'riqnomalar va ularni hujjatlashish tartiblari.	2

5	Xavfsizlik texnikasi va ishlab chiqarish sanitariyasi bo'yicha ko'rsalmalar tuzish.	2
6	Ishlab chiqarish korxonalaridagi baxtsiz hodisalarni tekshirish va hisobga olish.	2
7	Baxtsiz hodisalarni tahlil qilish uslublari va jarohatlanish ko'rsatkichlarini aniqlash.	2
8	Mehnatni muhofaza qilish xizmati binosining maydoni va ishchilar sonini hisoblash.	1
	Jami	15

Amaliyotlar mashg'ulotlari 6- Semestr

1	Ta'lim muassasalarida o'quv-tarbiya jarayonida o'quvchilar va talabalar bilan yuz bergan baxtsiz hodisalarni tekshirish va hisobga olish tartibini o'rganish.	2
2	Mahalliy havo almashirish qurilmalarini hisoblash.	2
3	Ishlab chiqarish xonalaridagi mexanik havo almashirish qurilmalarining umumiy ishlashini aniqlash.	2
4	Vintel'yatoridan chiqayotgan shovqin darajasini hisoblash.	2
5	Yuk ko'tarish mashinalari va qurilmalarini sinash.	2
6	Yuk ko'tarish-tushirish mexanizmlaridan xavfsiz foydalanishni hisoblash.	2
7	Elektr toki zarbasidan himoya qiluvchi vositalarni o'rganish.	2
8	Elektr tokidan himoya qiluvchi vositalarni sinash.	2
9	Mehnat sharoitini baholash va mehnat sharoiti bo'yicha ish o'rinlarini atsesariya qilish metodikasini o'rganish.	2
10	Ishlab chiqarish xonalarini va ish joylaridagi havo tarkibida bo'lgan chang miqdorini aniqlash.	2
11	Ishlab chiqarish binolari va ish joyidagi havoda bo'lgan zararli gazlar miqdorini aniqlash.	2
12	Shovqin ko'rsatkichlarini aniqlash.	2

13	Titrash ko'rsatkichlarini aniqlash.	2
14	Elektr jihozlarini nollashning umumiy ishlashini aniqlash.	2
15	Mashina va mexanizmlardagi statik elektrlanishni o'lchash va hisoblash.	2

Seminar mashg'ulotlari 5- Semestr

No	Seminar mavzulari	Soat
1	"Mehnat muhofazasi" fanining rivojlanish bosqichlari va fan tomonidan o'rganiladigan muammolar.	2
2	"Mehnat muhofazasi" fanining jamiyatdagi ijtimoiy ahamiyati.	2
3	Mehnat muhofazasi muammolarini.	2
4	Mehnat jarayoni sharoitini shakllantiruvchi omillarni sinflash va me'yoriy talablar prinsiplari	2
5	Xavfsiz va sog'lom mehnat sharoitlarini yaratishning asosiy yo'nalishlari va uslublari.	2
6	Ish kategoriyalari va ularning o'ziga xosligi.	2
7	O'zbekiston Respublikasida mehnat muhofazasi sohasidagi davlat siyosati.	2
8.	O'zbekiston Respublikasida Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi faoliyati tahlili.	2
9.	Mehnatni muhofaza qilishga oid xalqaro shartnomalari.	2
10.	Mehnatni muhofaza qilish sohasida xalqaro mehnat tashkilotlari tomonidan olib borilayotgan ishlar.	2
11	O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining mehnat muhofazasiga doir moddalarining ahamiyati.	2
12.	"Mehnatni muhofaza qilish to'g'risidagi" O'zbekiston Respublikasi qonunining ahamiyati.	2
13.	O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksining ahamiyati.	

14.	"Mehnat muhofazasi bo'yicha Vakil to'g'risida"gi Nizom tahlili.	2
15	"Mehnat muhofazasi bo'yicha ishlarni tashkil etish to'g'risida"gi namunaviy Nizom o'rganish.	2
	Jami	30

2.2. Seminar mashg'ulotlari 6- Semestr

№	Seminar mavzulari	Soat
1	"Mehnat muhofazasi bo'yicha o'qishlarni tashkil qilish va bilimlarni sinash to'g'risida"gi namunaviy Nizom o'rganish.	2
2	Mehnatni muhofaza qilishda jamoa shartnomalari va jamoa kelishuvlarining ahamiyati.	2
3	"Ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalarni va xodimlar salomatligining boshqa xil zararlanishini tekshirish va hisobga olish to'g'risida"gi Nizomni tahlili.	2
4	Kasb kasalliklariga olib keluvchi asosiy omillarni o'rganish va tahlil qilish.	2
5	"Ta'lim muassasalarida o'quv-tarbiya jarayonida o'quvchilar va talabalar bilan yuz bergan baxtsiz hodisalarni tekshirish va hisobga olish tartibi to'g'risida"gi Nizomni o'rganish.	2
6	"Maxsus suyuqliklar (benzin, benzol, sulfat kislota, ishqorlar, texnik moylar) bilan ishlashda mehnatni muhofaza qilish Qoidalarini o'rganish.	2
7	O'zbekiston Respublikasining "Xavfli ishlab chiqarish ob'ektlarining sanoat xavfsizligi to'g'risida"gi qonuni moddalarini o'rganish.	2
8.	"O'zbekiston Respublikasida xavfli yuklarni avtomobil transportida tashish Qoidalarini o'rganish.	2
9.	"Yuk ko'targich (minora)larni o'rnatish va ulardan foydalanishda xavfsizlik Qoidalarini o'rganish	2
10.	"Sanoat va qishloq xo'jaligi sohasida ishlovchi umumiy kasb xodimlari uchun maxsus kiyim, maxsus poyabzal va boshqa yakka tartibda himoyalash vositalarini bepul berishning namunaviy	2

	me'yorlari" ni o'rganish	
11	Elektr tokidan izolyasiyashtirish (o'tkazgichlarni to'siqar bilan to'sish, yoki ularni balandliklardan hamda yer ostidan tortish); usullarini o'rganish.	2
12.	Elektr uskunalardagi xavfsizlikni ta'minlashning mexanik va elektromexanik blokirovka va avtomatik ogohlantiruvchi qurilmalarni o'rganish.	2
13.	"Bosim ostida ishlaydigan idishlarning tuzilishi va xavfsiz ishlatish" Qoidalarini o'rganish.	2
14.	"Ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalar va kasb kasalliklaridan majburiy davlat ijtimoiy sug'urtasi to'g'risida"gi qonunining moddalarini tahlili.	2
15	Mehnatni muhofaza qilish bo'yicha huquqiy-me'yoriy hujjatlarni ishlab chiqish, tasdiqlash va amalga tadbir qilish tartibi.	2
	Jami	30

Seminar mashg'ulotlarini tashkil etish yuzasidan kafedra tomonidan ko'rsatma va tavsiyalar ishlab chikiladi. Unda talabalar asosiy ma'ruza mavzulari bo'yicha olgan bilim va ko'nikmalarini tajribalar orkai yanada boyitadilar. Shuningdek, texnologik jixoz va vositalar, tarkatma materiallardan foydalanish, mavzular bo'yicha takdimotlar va kurqazmali roliklar tayyorlash, normativ-huquqiy xujjatlardan foydalanish va boshqalar tavsiya etiladi.

IV. Mustaqil talim va mustaqil ishlar

Mazkur fanini o'qitish jarayonida ta'limning zamonaviy metodlari, pedagogik va axborot texnologiyalari qo'llanishi nazarda tutilgan:

Ushbu o'quv fanini bo'yicha talabalarni mustaqil ta'lim ma'ruzalar konspekt va tavsiya etilgan adabiyotlar hamda davriy jumallar, internet materiallari bilan ishlashni, standart va malaka talablariga mos ravishda mustaqil bajarishni o'z ichiga oladi.

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzulari:

1."Mehnat muhofazasi" fanini o'rganishni ahamiyati va o'rganishda boshqa fanlarning bog'liqligi.

2.Korxonalarni sanitariya jihatidan sinflanishi, sanitar himoya zona xaqida tushuncha.

3. "Mehnat muhofazasi" fanini o'rganishda muammolarni echishda ilmiy-tadqiqot ishlarning ahamiyati.
4. Korxonada sanitariya-maishiy bino va xonalariga qo'yiladigan talablar.
5. Mehnat muhofazasi masalalarini hal qilishda sog'lom muhit yaratishda O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasini ahamiyati.
6. Korxonada texnologik jarayon bajarilishida xavfsizlikni ta'minlashda avtomatizatsiyani ahamiyati.
7. O'zbekiston Respublikasi Mehnat Kodeksining ahamiyati.
8. Texnologik reglament tarkibi va ahamiyati xaqida tushuncha.
9. Ayollar va o'smirlar mehnatini himoyalash va ularga belgilangan imtiyozlar.
10. Texnologik uskuna, jihoz, moslama va vositalarni korroziyadan saqlash usullari.
11. Texnologik uskuna vositalarini germetikligini ta'minlashni ahamiyati va talablari.
12. Mehnat muhofazasi hizmatini uyushtirishda korxona rahbari, bosh muhandisi, xavfsizlik muhandisini huquq va vazifalari.
13. Ishlab chiqarish korxonasi kasaba uyushmasi qo'mitasini huquq, vazifalari.
14. Ishlab chiqarishda balonlardan xavfsiz foydalanish talablari.
15. Normaklarni tadbir-choralar, ularni amalga oshirish, moliyaviy ta'minot.
16. Ishlab chiqarishda kompressorlardan xavfsiz foydalanish talablari.
17. Mehnat muhofazasi bo'yicha mavjud bo'lgan va qo'llanadigan norma, qoida, standart, yo'riqnomalar turlari.
18. Ishlab chiqarishda qo'llaniladigan xavfli yuklar turi va ularni xavfsizligini ta'minlash choralari.
19. Korxonada qo'llaniladigan texnologik uskuna moslama vositalarni xavfsizligini ta'minlash choralari.
20. Davlat sanitariya nazorati inspektorining huquq va vazifalari.
21. Ishlab chiqarishda qo'llaniladigan quvurlarga bo'lgan talablar.
22. Davlat energetika nazorati inspektorini huquq, vazifalari.
23. Ishlab chiqarishda amalga oshiriladigan tuzatish ishlariga bo'lgan talablar, nazorat.
24. Davlat yong'in nazorati inspektorini huquq, vazifalari.
25. Elektr tokini odam tanasiga ta'siri va undan himoya choralari.
26. Yong'in va portlashga xavfli ishlab chiqarishda elektr uskunalarini qo'llash tadbirlari.
27. Ishlab chiqarishda statik elektr va undan himolanish choralari.
28. Korxonada jamoat tekshirishini uyushtirish, bajaradigan vazifalari.
29. Ishlab chiqarishda yashindan himolanish choralari.
30. Mehnatni muhofaza qilishda ergonomikani ahamiyati.
31. Shaxsiy himoya vositalari, ularidan foydalanish.
32. Mehnatni muhofaza qilishda psixologiyani ahamiyati.
33. Korxona muhitidagi xavfli zararli holat, omillar, ulardan ogohlantirish.
34. Mehnat muhofazasi bo'yicha davlat nazorati tashkilotlari, vazifalari.
35. Ishlab chiqarish changi odamlarga ta'siridan himoyalalanish.
36. Korxonalarda yong'in xavfsizligi xizmatini uyushtirish, vazifalari.

37. Kasbiy kasallik, zaxarlanish, shikastlanishini oldini olish chora tadbirlari.
 38. Ishlab chiqarish korxonalarida foydalaniadigan shaxsiy himoya vositalari.
 39. Modda materiallarini xavfsizligini, yonuvchanligini baholaydigan birliklar va ularni e'tiborga olish talablari.
 40. Inson salomatligini mikroqilim bilan bog'liqligi xaqida tushuncha.
 41. Xavfli sharoitda shamollatishni qo'llash tadbirlari.
 42. Texnologik jarayon bajarilishida yong'in xavfsizligini ta'minlash chora-tadbirlari.
 43. Radiatsiya va nurlarni inson tanasiga ta'siri.
 44. Ulardan himoyalalanish xaqida tushuncha.
 45. Korxonalarni yong'in, portlashga xavfli jihatidan turlari va ogohlantirish choralari.
 46. Laboratoriyada xavfsiz ishlash, zaruriy vositalardan foydalanish talablari.
 47. Korxona bino-xonalarni portlash va yong'inga xavfli jihatidan sinflanishi.
 48. Korxonada yoritishni qo'llash ahamiyati, talablari.
 49. Bino, inshootlarni yonuvchanligini kamaytirish, o'tga chidamliligini oshirish talablari.
 50. Ishlab chiqarishda qo'llaniladigan yoritgichlar turi, ulardan foydalanish talablari.
 51. Evakuatsiya-chiqish yo'llariga bo'lgan xavfsizlik talablari.
 52. Yonish-portlashga moyil modda mahsulotlari omborda saqlash talablari.
 53. Ishlab chiqarishda issiqlik nurlanishidan ximoya choralari.
 54. Ishlab chiqarishda elektromagnit nurlanishidan himoyalalanish choralari.
 55. Ko'ngilli yong'inni o'chirish drujinasining vazifalari.
 56. Mehnat muhofazasiga oid muammolar va ularni hal qilish choralari.
 57. Ishlab chiqarishda infraqizil nurlanishdan himoya choralari.
 58. Korxona loyihasini tuzish, qurilishga bo'lgan xavfsizlik talablari.
 59. Korxona mehnat sharoitini, muhofaza ishlarini baholash.
 60. Baxtsiz hodisalarni tekshirish, rasmiylashtirish talablari.
 61. Texnologik jarayon bajarilishida xavfsizlikni ta'minlash chora tadbirlari.
 62. Ishlab chiqarishda bosim ostida bajariladigan jarayon xavfsizligi talablari.
 63. Ishlab chiqarish korxonalarida mehnat muhofazasi bo'yicha muhandis-texnik xodimlarning vazifalari.
 64. Korxona bino va xonalarni elektr xavfsizligi bo'yicha turi va xavfsizligini ta'minlash choralari.
- V. Fan o'qitishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)**
- Fan bo'yicha talabalarning bilim, ko'nikma va malakalariga quyidagi talablar qo'yiladi. *Talaba:*
- ishlab chiqarish faoliyatini tashkil qilishda mehnat huquqi va ularni o'rganish;
 - ishlab chiqarish jarayonlarida xavfsiz mehnat sharoitlarini yaratish;
 - zararlangan shikastlanish o'choqlaridagi fuqarolarni qutqarish va tiklov ishlarini o'tkazish;
 - yong'inga qarshi xavfsizlik choralarini ko'rish;

– ishlab chiqarish sanitariyasi va mehnat gigiyenasi to'g'risida *tasavvurga ega bo'lishi*.

– xavfsiz mehnat sharoitini ta'minlash sohasida qabul qilingan qonunhujjatlari va boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarning asosiy talablarini;

– xavfli va zararli ishlab chiqarish omillarining yuzaga kelishining oldini olish usullarini;

– ishlab chiqarishda mikroqilimning gigiyenik me'yorlarini tashkil etishni *bilishi va ulardan foydalana olishi*;

– ishlab chiqarish tarmoqlarida xavfsiz ish sharoitini tashkil etishni;

– korxona faoliyati davomida sodir bo'lishi mumkin bo'lgan favqulodda vaziyatlar turlari, ularning kelib chiqish sabablari, oqibatlarini tahlil qilish uslublari;

– korxona faoliyati davomida sodir bo'lishi mumkin bo'lgan favqulodda vaziyatlarda insonlar va moddiy boyliklarni saqlash va qutqarish vositalarini ishlatish

ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak

VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:

• ma'ruzalar;

• interfaol keys-stadilar;

• seminarlar (manitivy fiklash, tezkor savol-javoblar);

• guruhlarda ishlash;

• taqdimotlarni qilish;

• individual loyihalar;

jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalalar.

VII. Kreditlarni olish uchun talablar:

Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishini topshirish

III. FAN BO'YICHA TALABALAR BILIMINI NAZORAT

QILISH

Talabalar bilimini nazorat qilish O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020 yil 31 dekabrda qabul qilingan "Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim jarayonini tashkil etish bilan bog'liq tizimni takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 824-sonli qarori bilan tasdiqlangan Nizomga muvofiq uch turdagi, ya'ni joriy, oraliq va yakuniy nazoratlar o'tkaziladi.

Joriy nazorat - fan mavzulari bo'yicha bilim va amaliy ko'nikma darajasini aniqlash va baholash maqsadida laboratoriya, amaliy mashg'ulotlar va mustaqil ta'lim topshiriqlari bo'yicha, og'zaki so'rov, test o'tkazish, subba, nazorat ishi, kollokvium, uy vazifalarini tekshirish va shu kabi boshqa shakllarda o'tkaziladi.

Oraliq nazorat – semestr davomida modulli tizim asosida o'quv dasturining tegishli (fanning bir necha mavzularini o'z ichiga olgan) bo'limi tugallangandan keyin, talabaning bilim va amaliy ko'nikma darajasini aniqlash va baholash maqsadida yozma, og'zaki, test shaklida o'tkaziladi. Oraliq nazorat bir semestrda ikki marta o'tkaziladi va yozma, og'zaki va test shakli bo'lishi mumkin.

Yakuniy nazorat – semestr yakunida muayyan fan bo'yicha nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarni talabalar tomonidan o'zlashtirish darajasini aniqlash maqsadida fakultet ilmiy Kengash qarori bilan yakuniy nazorat og'zaki, test va boshqa shakllarda ham o'tkazilishi mumkin.

Talabaning fan bo'yicha o'zlashtirish ko'rsatkichini nazorat qilishda quyidagi namunaviy mezonlar tavsiya etiladi:

a) 5 ball- *uchun talaba*- to'g'ri va aniq xulosa va qaror qabul qilish; ijodiy fikrlay olish; mustaqil mushohada yuritish; olingan bilimlarini amalda qo'llay olish; mohiyatini tushunish; bilish, aytib berish; tasavvurga ega bo'lish.

b) 4 ball *uchun talaba*- mustaqil mushohada yuritish; olingan bilimlarini amalda qo'llay olish; mohiyatini tushunish; bilish, aytib berish; tasavvurga ega bo'lish.

c) 3 ball *uchun talaba*- mohiyatini tushunish; bilish, aytib berish; tasavvurga ega bo'lish.

Talabaning fan bo'yicha reytingi quyidagicha aniqlanadi:

$$R = V \times Q / 100$$

bu yerda: V – semestrda fanga ajratilgan umumiy o'quv yuklamasi (soallarda); Q – fan bo'yicha o'zlashtirish darajasi (balllarda).

Asosiy adabiyotlar

1. A. Mark, P. Friend James Fundamentals of Occupational Safety and Health. Berman Press, Germaniya, 2007

2. Yuldashev O.R. Mehnat muhofazasi maxsus kursi / Darslik. –T.: "Tafakkur qanoti", 2015. – 336 b.

3. E.I. Ibragimov, S. Gazinazarova, O.R. Yuldashev. Mehnat muhofazasi maxsus kursi. Darslik. –T.: TITM, 2014. –536 b.

4. Yuldashev O.R., Djaborova Sh.G., Xasanova O.T. Hayot faoliyati xavfisizligi. Darslik–T.: "Toshkent-Iqtisodiyot", 2014. –268 b.

5. Yornatov G.Yo. va boshqalar. Hayot faoliyati xavfisizligi. –T.: "Aloqachi", 2009. – 348 b.

6. Tursunov Y., Usmanova M. Mehnat huquqi. Darslik - Toshkent, "Moliya", 2006, 227-b.

7. A'zanov A., va boshqalar. Mehnatni muhofazasi qilish. / O'quv qo'llanma. –T.: "Sano-standard", 2013. – 232 b.

8. Narziyev Sh.M., Kurbonov Sh.X. Hayot faoliyati xavfsizligi. O'quv qo'llama-T.: "Yangi nashr", 2019.- 234 b.

9. Gulomova G.M. Yon'in va yonish-portlash xavfsizligi. O'quv qo'llama-T.: "Tafakkur to'pchilar", 2021.- 240 b.

Qo'shimcha adabiyotlar

10. Mirziyoyev SH.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining

2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbolatga bag'ishlangan majlisidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining nuqti. // Xalq so'zi gazetasi. 2017 yil 16 yanvar, №11.

11. Mirziyoyev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birligida quramiz. - T.: "O'zbekiston" NMTU, 2017. - 488 b.

12. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi – T.: O'zbekiston, 2014. – 46 b.

13. "Mehnatni muhofaza qilish to'g'risida"gi (yangi taxtini) O'zbekiston Respublikasi Qonuni. 2016 yil 22 sentyabr.

14. Ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalar va xodimlar salomatligining boshqa xil zararlantirishini tekshirish va hisobga olish to'g'risidagi Nizom. Vazirlar Mahkamasining qarori № 286, 06.06.1997, –T.: 1997.

15. "Ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalar va kasb kasalliklaridan majburiy davlat ijtimoiy sug'urtasi to'g'risida"gi qonun. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami. 2008, 37-38-son.

16. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори "Ўзбекистон Республикаси бандлик ва меҳнат муносабатлари вазирлиги фаолиятини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида" ги 2018 йил 31 декабрь, 1066-сон.

Аxborot manbalar

17. www.gov.uz – O'zbekiston Respublikasi xukumat portali.

18. www.lex.uz – O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi.

19. www.mintrud.uz – Mehnat va aholini ijtimoiy muhofaza qilish vazirligi sayti.

20. www.djijim.uz – O'JIMTV sayti